

**KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISHDA KICHIK BIZNES VA
XUSUSIY TADBIRKORLIKNING RO‘LI**

Juliboy o‘g‘li Oybek,

SamISI, Bank ishi kafedrasi katta o‘qituvchisi

Abdishukurov Bekzod Baxrom o‘g‘li

SamISI talabasi

Botirova Zarina Yunus qizi

SamISI talabasi

Anotatsiya: Ushbu maqolada yurtimizda bugungi kunda olib borilayotgan iqtisodiyotni rivojlantirish va modernizatsiyalash, kambag‘allikni qisqartirishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni ro‘li mavzularda bir qator fikr va mulohazalar aytib o‘tilgan. Ana shu maqsadda mamlakatimizda ko‘plab ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan joriy yil boshida Prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyev raisligida kambag‘allikni qisqartirish, aholi bandligini ta‘minlash va kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha videoselektir yig‘ilishi o‘tkazildi. Ushbu yig‘ilishda Prezidentimiz kambag‘allikni qisqartirishning eng asosiy mexanizimi-aholini daromadli ish bilan ta‘minlash ekanini takidlab o‘tdi.

Kambag‘allikni qisqartirishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik o‘rni sezilarli darajada ekanini bugungi kundagi qilingan ishlar samarasida ko‘rishimiz mumkin. Mamlakatimizda kichik biznes uchun kotta imkoniyatlar berilmoqda. Xususan kichik biznes uchun chetki tumanlarda ishsiz aholi uchun kam foizli kredit va subsidialar ajratilishi, jumladan ishsizlikni oldini olish borasida qishloq xo‘jalik mahsulotlari yetishtirish uchun davlat tamonidan yer maydonlari ajratilishi yaqqol misol tariqasida ko‘rishimiz mumkin.

Kalit so‘zlar: Kambag‘allik, kambag‘allikni qisqartirish, ishsizlik, kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, “Mahallabay”, “Temir daftar”, “Yoshlar daftari”, “Ayollar daftari”

Kirish

Insoniyatni uzoq moziyning eng qadimgi davrlardan buyon muttasil o‘ylantirib, qiynab kelgan masalalardan biri kambag‘allik bilan bog‘liq muammolardir. Yunon mutafakkiri Arestotel: “ Kambag‘allik yoki shunga o‘xshash boshqa azoblarga chiday olmay o‘z joniga suiqasd qilish-ozizlik qiyinchiliklardan qochishdir” deb yozgan edi. Mamlakatimizda ishsizlik darajasi ayniqsa pandemiya chog‘ida keskin oshib ketdi. Bu nafaqat bizning mamlakatimizda balki butun jahon miqyosida jiddiy tus olgan.

Bugungi kunda mamlakatimizda kambag‘allikni qisqartirishda kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash borasida ko‘plab ishlar amalga oshirilmoqda. Prezidentimiz takidlaganidek kambag‘allikni qisqartirishning asosiy mexanizimi aholini daromadli ish bilan taminlash ekanini takidlash joyizdir. Shu maqsadda hududlarda aholiga o‘z bizneslarini yo‘lga qo‘yish borasida davlat tamonidan ko‘plab kam foizli kredit va subsidiyalar ajratildi. Respublika miqyosida aholi bandligini ta‘minlash borasida kasbga o‘qitish tizimi joriy qilindi. Jumladan qishloq joylarda ishsiz aholiga qishloq xo‘jaligi ekinlari yetishtirish uchun zaxiradsgi yerlarni tendir asosida aholiga berish tartibi yo‘lga qo‘yildi. Bu borada qishloq joylarni rivojlantirish va ijtimoiy himoyaga muhtoj aholi qatlamini daromadli ish bilan ta‘minlash tizimli ravishda yo‘lga qo‘yildi.

Bugungi kunda aksaryat aholi ishsiz hisoblanadi. Samarqand viloyatida 16 ming kambag‘al oila bor bo‘lib bugungi kunda ular bilan tizimli ishlar olib borilmoqda. Jumladan Samarqand viloyati aholisini kasb-hunarga o‘qitish uchun 10 milliard so‘m ajratildi. Daromad topishga qaratilgan tadbirkorlik intilishlarni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, hududlarda “Mahallabay” ishlash tizimini joriy etish orqali aholining daromadli mehnat bilan bandligini ta‘minlash mexanizmlarini yangi bosqichga olib chiqish, yoshlar va xotin-qizlarning tadbirkorlik tashabbuslarini amalga oshirishga moliyaviy ko‘maklashishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. “Mahallabay” ishlash tizimida quyidagi ustuvor yo‘nalishlarga e‘tibor qaratiladi. Bunda oilalarning daromad manbalarini, shu jumladan, tomorqa yerlardan

foydalanish hamda daromadli mehnatga bo'lgan intilishi va ehtiyojlarini «xonadonbay» o'rganish, band bo'lmagan aholining, ayniqsa, ishsiz yoshlar va xotin-qizlarning muammolarini o'rganish orqali ularni kasb-hunar va tadbirkorlikka o'rgatuvchi kurslarga yo'naltirish va mehnat faoliyati bilan shug'ullanishga amaliy ko'maklashish, yoshlarning tadbirkorlik tashabbuslari va startap g'oyalarini yanada qo'llab-quvvatlashga qaratilgan kreditlar ajratish rejalashtirilgan.

Fuqarolarni ishsizlikdan himoyalash, yangi ish o'rinlarini yaratish kam mablag'likni qisqartirish har qanday davlatning asosiy vazifalaridan biridir. Shu boyisdan yangi taxiridagi Konstitutsiyamiz loyxasinong 43-moddasida “Davlat fuqarolarining bandligini ta'minlash ularni ishsizlikdan himoya qilish, shuningdek kambag'allikni qisqartirish choralari ko'radi. Davlat fuqarolarining kasbiy tayyorgarligi hamda qayta tayyorlashni tashkil etadi hamda rag'batlantiradi” degan norma belgilanmoqda.

O'zbekistonda davlat fuqarolarini ishsizlikdan himoya qilish kambag'allikni qisqartirish choralari qatorida mahallalar kesimida ijtimoiy himoyaga muhtojlar ro'yxati (“Temir daftar”, “Ayollar daftari”, “Yoshlar daftari” va “Mehir daftari”) orqali mahallalarda ish yuritish yo'lga qo'yilgan.

Bugungi kunda “Temir daftar” da turadigan fuqarolar uchun izchil ishlar amalga oshirilmoqda. Bu fuqarolarga davlat tamonidan qishloq xo'jaligida kerakli bo'lgan uskunar, payvandlash uskunalari, “Ayollar daftarida” turadigan xotin qizlarga tikuv mashinalari berilib ularga davlat tamonidan ko'plab buyurtmalar berilib ishsizlik darajasini kamaytirish aholi daromadini oshirish va ishsiz aholini ish bilan band qilish maqsadida kichik oilaviy tikuv sehlari tashkil qilinmoqda.

Bugungi kunda mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash borasida ulkan ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan mamlakatimizda tadbirkorlarga keng imkoniyatlar ochilgan. Shuni ta'kidlash lozimki bugungu kundagi yangi Konstitutsiya loyhasida ham 65-66-67-68-moddalarida tadbirkorlar uchun juda kotta o'zgartirishlar kiritilganini aytish o'rinlidir. Alohida ta'kidlash lozimki Yangi O'zbekiston modernizatsiyalashgan

iqtisodiyotga tayanadi. Bunday iqtisodiyotni shakillantirish uchun undagi davlat ishtirokini kamaytirish, xususiy mulk huquqlarini himoya qilish va uning ro'lini kuchaytirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojini rag'batlantirishga qaratilgan inistitutsional va tarkibiy islohatlarni davom ettirish zarurdir.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili:

Kambag'allikni qisqartirish haqida turli adabiyotlarda turlicha fikrlar keltirilgan. Mamlakatimizda kambag'allikni qisqartirishda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash borasida so'z yuritilganda "Lex.uz, president.uz, kabi internet saytlarida ushbu mavzu haqida mamlakatimizda qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlar keltirilgan. "O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlarini faoliyatini tashkil etish to'g'risida" PQ 4653-son 26.03.2020, qarorida ham ushbu mavzu bo'yicha ma'lumotlar aniq bayon etilgan. Prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning " Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi", "O'zbekiston Respublikasi davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari" kabilarni asos qilib olsak bo'ladi. Ushbu sayt, Prezident Qarori va kitoblarida ushbu mavzu dolzarbligi, ushbu ma'lumotlar shaffof va amaliy natijalar asosida bayon etilganini ko'rishimiz mumkin.

Tadqiqotni amalga oshirish usullari:

Kambag'allikni qisqartirishda kichik biznesni va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash borasida so'z yuritilganda bu borada mamlakatimizda amalga oshirilgan ishlar imzolangan hujjatlar samarasini bugungi kunda eksperimental tadqiqotlar asosida ko'rishimiz mumkin hisoblanadi. Shuni hisobga olgan holda tadqiqotni amalga oshirishda muntazam kuzatish usulida mamlakatimizda amalga oshirilgan ishlar va bu boradagi ishlarni muammolari va kamchiliklarini tizimli ravishda hal qilish borasida ko'plab ishlarni amalda joriy qilinganini o'zaro solishtirish usulidan foydalanib amalga oshirdik.

Tahlil:

O'zbekiston Respublikasida jumladan Prezidentimiz Shavkat Miromonovich

Mirziyoyev Samarqand viloyatida 450 mingta ish o'rnini yaratish orqali kambag'allikni 2 barobarga qisqartirish- eng ustuvor vazifa ekanligini ta'kidlab o'tdi. Kelgusi besh yilda yalpi hududiy mahsulotni 1,4 baravarga oshirib, 90 trillion so'mga yetkazishimiz zarur. Buning uchun, tadbirkorlikni rivojlantirish va aholini kasb-hunarga o'qitish orqali 130 mingta ish o'rinlari yaratiladi. Oilaviy tadbirkorlik dasturlari doirasida viloyatga har yili qariyb 1 trillion so'm imtiyozli kredit ajratiladi. Xususan, 2023-yilda yana 1 mln aholini kambag'allikdan chiqarish vazifasi qo'yildi. Tadbirkorlar faoliyatini kengaytirish uchun kredit miqdori oshiriladi.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohatlarning hozirgi bosqichi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish unga keng iqtisodiy erkinlik berish bilan tavsiflanadi. Bugungi kunda Prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyev tamonidan kichik biznes xususiy tadbirkorlik sohasini jadal rivojlantirish bo'yicha ko'pgina ijobiy ishlar amalga oshirilmoqda. Kichik biznes mamlakat iqtisodiyoti uchun ahamiyatli bo'lib, uning tashqi muhidga tez moslashishi, o'zgaruvchan muhidga chidamli va o'z yo'lini tezda topadigan, juda katta mablag' talab qilmaydigan qator afzalliklarga ega bo'lgan faolyat hisoblanadi. Prezident Shavkat Mirziyoev raisligida hududlarda kambag'allikni qisqartirish va bandlikni ta'minlash borasida 2022-yilda amalga oshiriladigan dasturlar va hokim yordamchilari faoliyatini samarali tashkil etish chora tadbirlari yuzasidan videosektor yig'lishi bo'lib o'tdi. Bu haqida Prezident matbuot kotibi Sherzod Asadov quydagilarni ma'lum qildi. Kelgusi yilda kambag'allik va ishsizlikni qisqartirish borasida ko'riladigan qator chora-tadbirlar to'g'risida ma'lum qilindi:

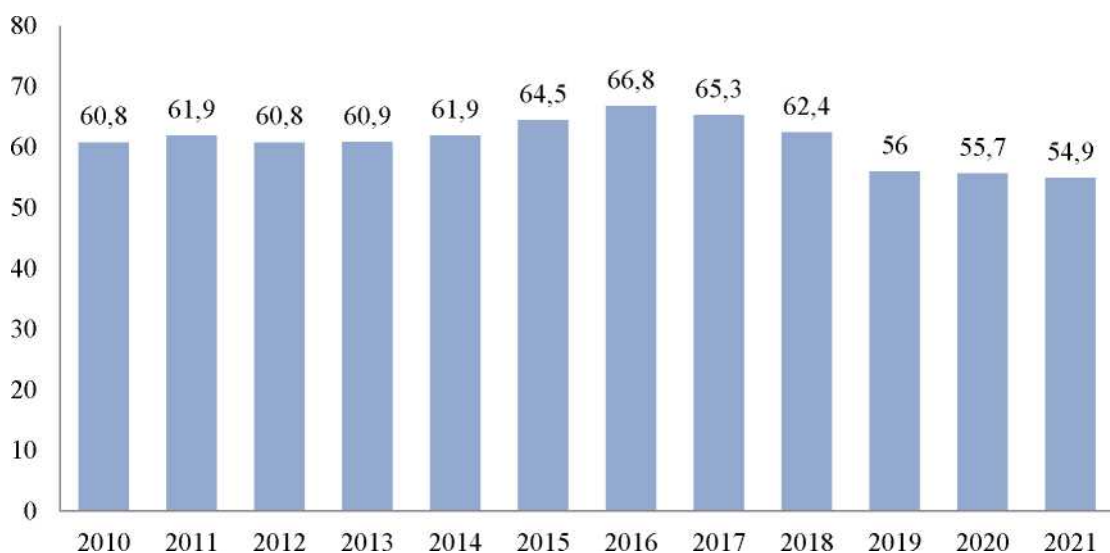
-oilaviy tadbirkorlik dasturlari, ishsiz aholi va yoshlarni kasb-hunar va tadbirkorlikka o'qitish, xizmat ko'rsatish sohalaridagi loyihalarni amalga oshirish uchun 13 trillion so'm beriladi;

- paxta va g'alladan bo'shaydigan 200 ming gektar maydonning 80 ming gektari aholiga beriladi;

- meva-sabzavot loyihalariga 100 million dollar va meva-sabzavot klasterlariga 2 trillion so`m resurs yo`naltiriladi;
- aholi bandligini ta`minlashda 500 ming gektardan ziyod tomorqalardan samarali foydalanish uchun kelgusi yilda 100 million dollar yo`naltiriladi;
- aholi tomorqasida dehqonchilikni yo`lga qo`yish uchun banklar tomonidan 7 foiz stavkada imtiyozli kreditlar beriladi.

Kichik biznes rivojlanishining iqtisodiy ahamiyatlaridan biri bu mamlakat yalpi ichki mahsulotini tarkib va miqdor jihatdan ko`payishini ta'minlashdan iboratdir. Keyingi yillarda kichik biznesni davlat tomonidan qo`llab-quvvatlanishi natijasida kichik biznesning mamlakatimiz yalpi ichki mahsulotdagi ulushi o`sib, 2021 yilda 54,9 foizni tashkil etdi. Kichik biznesning mamlakatimiz yalpi ichki mahsulotdagi ulushining 2010-2021 yillardagi holati (1-rasm)da keltirilgan.

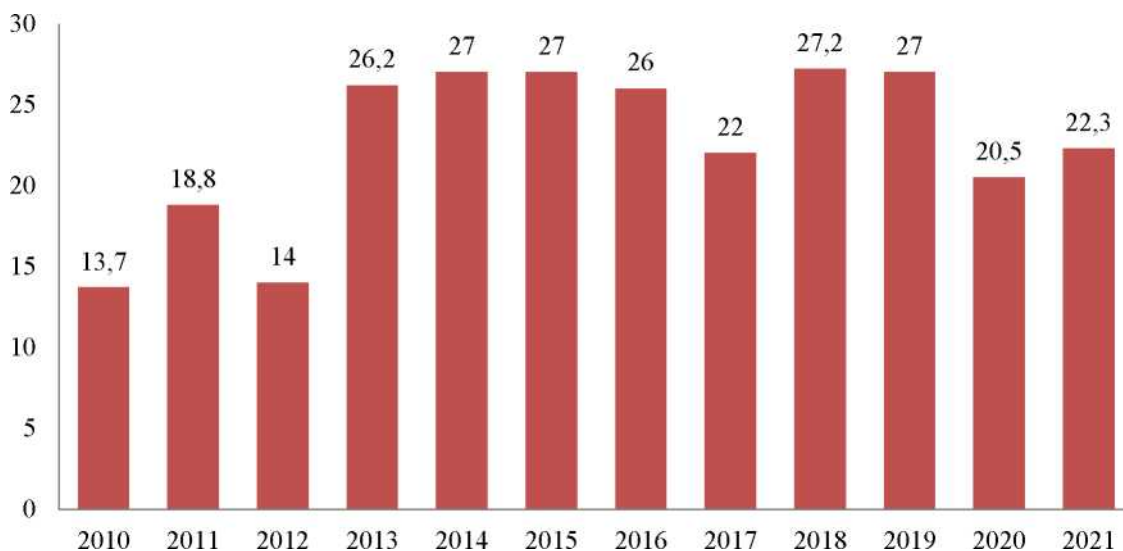

Manba: O`zbekiston Respublikasi davlat statistika qo`mitasi ma'lumotlari

1-rasm. O`zbekiston Respublikasi yalpi ichki mahsulotida 2000-2018 yillarda kichik biznesning ulushi, %

Bugungi kunda mamlakatimizda kichik biznesni o`rni sezilarli darajada ekanini ko`rishimiz mumkin bo`ladi. Kichik biznesni rivojlantirish borasidagi ishlar o`z samarasini bermoqda. Shuni ta`kidlash joyizki kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mamlakatimiz iqtisodiyotida ichki bozorni mahalliy tovar va xizmatlar bilan to`ldirayotgan va mamlakat eksporti salohiyatini oshirayotganini yaqqol ko`rishimiz mumkin bo`ladi. Kichik biznesning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi o`rni

ham asta-sekin kengayib bormoqda. Uning eksport hajmidagi ulushi 2021 yilda 22,3 foizni tashkil etib, bu ko'rsatkich 2010 yilga nisbatan 8,6 foizga oshgan

Manba: O'zbekiston Respublikasi davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari

2-rasm. Kichik biznesning 2010-2021 yillarda mamlakat eksportidagi ulushi

Xulosa va takliflar:

Biz yuqoridagi ma'lumotlarga asoslangan holda shuni ayta olamizki, bugungi kunda mamlakatimizda kambag'allikni qisqartirish borasidagi ishlar jadal rivojlanmoqda. Shu bilan bir bir qatorda joyda bu ishlar tizimli amalga oshirilmoqda. Mamlakatimizda kambag'allikni oldini olish borasida aholi turmush tarzini yanada yaxshilash maqsadida va aholi bandligini tanimlash borasida aholini kasb hunarga o'qitish borasida ham ulkan ishlar amalga oshirildi. Bu borada birgina Samarqand viloyati misolida ko'rishimiz mumkin. Aholini kasb-hunarga o'qitish maqsadida Samarqand viloyati uchun o'tgan yil mobaynida 10 milliard so'm mablag' ajratilgani bu gaplarni yaqqol misoli deb bilaman. Mamlakatimizda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalardan kelib chiqan holda 2030-yilgacha mamlakatimizda kambag'allik darajasini 2

barobarga qisqartirish, kelgusi 10 yilda kambag'al oilalardagi ishsizlarni tadbirkorlikka jalb etgan holda, 500 ming yangi ish joylarni tashkil etish ishsizlik darajasini 2 marta qisqartirish borasida ko'plab ishlar amalga oshirilishi ko'zda tutildi va bu borada Prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyev ma'sullarga kerkali va samarali topshiriqlarni berdi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiyotni rivojlantirish, aholi bandligi va daromadlarini oshirishda muhim omildir. Ushbu soha vakillarini har taraflama qo'llab-quvvatlash maqsadida oxirgi ikki yarim yilda Prezidentning ellikdan ortiq farmon va qarorlari qabul qilindi. Barcha hududlarda tadbirkorlar murojaatlarini qabul qilib, hal etishga ko'maklashadigan Bosh vazir qabulxonalari tashkil etildi. Vazirlar Mahkamasi huzurida Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi faoliyati yo'lga qo'yilib, unga 200 milliard so'm va 50 million dollar mablag' ajratildi. Qishloq joylarda aholi turmush tarzini yaxshilash, kambag'allikni qisqartirishda kichik biznes qo'llab quvvatlash borasida ko'plab chora tadbirlar amalga oshirildi. Jumladan Qishloq joylarda ishsiz aholi qatlamining asosiy qismini yoshlar tashkil qilishi ma'lum. Bu borada Prezidentimiz Yoshlar forumida tijorat banklariga yoshlarni loyhalarini moliyalashtirish uchun 100 million dollar va mikro kredit bank tomonidan 40 milliard so'm miqdorida kredit va subsidiya uchun mablag'lar ajratish to'g'rida so'z yuritgan edi. Shuni aytish joyizki mamlakatimizda kambag'allikni qisqartirish borasida kichik biznesni ulushi kotta hisoblanadi.

1. Kambag'allikni qisqartirishda rivojlangan davlatlar tajribasidan foydalanib mamlakatimiz iqtisodiy holatini inobatga olgan holda jahon tajribasini hududlar kesimida tizimli ravishda joriy qilish amaliyotini yo'lga qo'yish;

2. Kichik biznesni Respublikamizning olis va ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan og'ir ahvolda bo'lgan hududlarda ham izchil ravishda rivojlantirish chora-tadbirlarini joriy qilish.

3. Kambag'allikni qisqartirishda "Mahallabay ishlash" tizimini to'liq va samarali olib borilishi ustidan nazoratni izchil yo'lga qo'yish.

4. Kichik biznes sohasida tuman chetki joylarida yetishtirilgan qishloq xo‘jalik maxsulotlarini eksport darajasiga yetkazish.

5. Kambag‘allikni qisqartirish borasida kichik biznesga ajratiladigan kredit foizlarini minimallashtirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Lex.uz
2. president.uz
3. PQ 4653-son 26.03.2020
4. Prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning “ Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi” “O‘zbekiston” Toshkent 2022
5. “O‘zbekiston Respublikasi davlat statistika qo‘mitasi ma'lumotlari”

